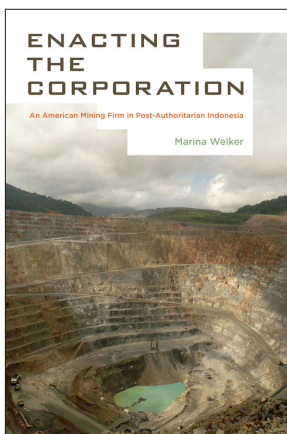

Monograafia väliskorporatsiooni ja kohaliku kogukonna suhetest

Welker, Marina. *Enacting the Corporation. An American Mining Firm in Post-Authoritarian Indonesia*. Berkeley & Los Angeles & London: University of California Press. 2014. xviii + 289 lk.

Nagu märgiti ÜRO Sotsiaalse Arengu Uurimise Instituudi (United Nations Research Institute for Social Development, UNRISD) ettekandes 1995. aastal, “tõid kiired sotsiaal-majanduslikud muutused 20. sajandi teisel poolel paljudele [inimestele] kaasa elujärje paranemise, kuid on ka miljooneid, kes ei saanud mingeid paremusi”, pigem kannatavad nad majanduslikult arenenud riikide tarbimisühiskonnale orienteeritud maailmamajanduse infrastruktuuri arengu negatiivsete mõjude all (States of Disarray... 1998: 24).

Cornelli ülikooli (Ithaka, New Yorgi osariik) antropoloogi Marina Welkeri monograafia *Enacting the Corporation. An American Mining Firm in Post-Authoritarian Indonesia* annab oma panuse suurte hankiva tööstuse korporatsioonide ja kohalike kogukondade vastastikuse mõju teadusliku mõistmise arengusse sotsiokultuurilise antropoloogia seisukohalt. Korporatsiooni Newmont (Denver, USA) vase- ja kullakaevandustes Sumbawa (Indoneesia) saare edelaosa Batu Hijau piirkonnas sooritatud kahe-aastase uurimistöö tulemuste põhjal joonistub panoraamne pilt sellest, kuidas moodustuvad ja arenevad kompanii ja kohaliku, usutunnistusel peamiselt musulmanidest koosneva algselt agraarse suunitlusega elanikkonna suhted, milline on vastastikune mõju ja probleemid, ning kõige olulisemana korporatsiooni Newmont sihiteadlik poliitika probleemide lahendamisel.

Sumbawa saare maardlates omandas Newmonti kompanii 1990. aastate keskpaigast tänaseni olulise kogemuse kohalike kooslustega suhtlemisel, nende integreerimisel korporatiivsesse ruumi, et lõdvendada sotsiaalset ja etnilist pinget. Autor kirjutab, et korporatiivne sotsiaalne vastutus (*Corporate Social Responsibility*, CSR) ja kasutuselevõetud abinõud aitasid kompaniil tulla välja vajadusest reageerida operatiivselt ühiskondlike organisatsioonide kõikvõimalikele protestiaktatsioonidele (kus kasutati vägivalda ning rahvusliku ja religioosse sisuga agressiivset retoorikat), mis olid omased kaevandamise algusaegadele, ning hakata kavandama kohaliku sotsiaal-majandusliku arengu uusi suundi, kasutades selleks Ameerika korporatsiooni, tema infrastruktuuri ja toetust. Selle protsessiga sünkroonis kahanes kohalike elanike rahulolematuse faktiga, et nende territooriumil asub välismaine kompanii, kus töötab palju võõramaalastest spetsialiste ja töölisi, tugevnes koostöötahe. Põliselanike ühiskondlikus teadvuses juurdusid uued orientiirid ning kohalikku oodatavat heaolu (nii majanduslikku, sotsiaalset kui ka kultuurilisi aspekte) hakati seostama kaevanduskompanii tegutsemisega antud piirkonnas. Kuidas suutis Newmont sellise efekti saavutada?

Monograafias vaatlleb Welker välismaa kompanii ja Sumbawa saare kohaliku elanikkonna vastastikuse kohanemise mehhanisme. On üsna iseloomulik, et esmajoones tuli muutuda korporatsioonil endal, sealhulgas tuli revideerida juhtimisotsuseid kõige

kõrgemal tasandil. Esimeses peatükis (*“We Need to Newmontize Folk: A New Social Disciplines at Corporate Headquarters”*, lk 33–66) on toodud korporatsiooni juhtimisüsteemi muutuste ja töömeetodite üksikasjalik analüüs Sumbawa saarel tegutsemise algusajal. Töömeetodite hulka kuulusid ka sellised abinõud nagu kohalike elanikega suhtlemise eest vastutavate teenistuste volituste ja eelarve suurendamine ja sotsiaalse tegevusloa (*Social License to Operate*) saavutamine. Ühest küljest iseloomustavad seda ajajärku korporatsiooni ameeriklastest töötajate rassistlike ja moslemivastaste hoiakute ületamise pretsedenditud meetodid, teisest küljest katsed kohandada piirkonnast värvatud moslemitest töötajate religioosete vajadustega tootmiskeskond ja kompanii infrastruktuur (kuni mäetööstuses palvetamiseks sisustatud kohtade sisseseadmiseni).

Welker märgib, et küsimuses, milline peab olema toetus kohalikele ühendustele, moodustus alguses kaks seisukohta, mis konkureerisid omavahel kompanii edasises tegevuses.

Esimene põhines vastastikuse eestkoste mudelil (*patronage model*), mida vaadeldakse teises peatükis (*“Pak Cormel Is Our Regent Whom We Respect: Mine, State and Development Responsibility”*, lk 67–98). Kompanii toetab sel puhul osaliselt sotsiaalset infrastruktuuri, kohalike ühenduste majanduslikku arengut, kultuuriprogrammide rahastamist, mošeede ja religioosete koolide rajamist jne. Kuid korporatsiooni kohustus on üksnes raha tagamine. Selle jagamise eest vastutab kohalik eliit, kes esineb üldjoontes kompanii juhtkonna ja kohaliku elanikkonna vahendajana. Selline lähenemine toetub põhimõtteliselt põliselanike sotsiaalsele struktuurile, rikkumata ajalooliselt kujunenud sotsiaalsete ja aineliste hüvede ja ressursside jagamise korda.

Sisuliselt teistsugust lähenemist, mis keskendub kohalike koosluste stabiilsele arengule (*sustainable development model*), käsitletakse üksikasjalikult kolmandas peatükis (*“My Job Would Be Far Easier If Locals Were Already Capitalists: Incubating Enterprise and Patronage”*, lk 99–128). Selles on juttu korporatsiooni katsetest kasutada oma vahendeid, et panna alus kohaliku elanikkonna pikaajalisele majanduslikule arengule, mis võiks jätkuda ka pärast seda, kui kaevandamine on selles piirkonnas lõppenud. Newmontil olid ulatuslikud programmid, et õpetada kohalikele elanikele tänapäeva ärialuseid, mis aitaks neil kujundada vajalikku ettevõtluskompetentsi. M. Welker esitab monograafia selles osas fakte, mis annavad tunnistust kompanii juhtkonna erilisest lähenemisest, koolitades kohalike musulmanide seast ettevõtluspotentsiaaliga inimesi. Et aidata kuulajatel hõlpsamalt sukelduda eraettevõtlust, vabaturgu ja ärikonkurentsi puudutavasse semantikasse, korraldati kursustel religiooniloenguid, mis põhjendasid (sealhulgas koraani tsitaatidele tuginedes) musulmanide õigusi ja vajadust ettevõtlusega tegelda.

Kohalikke talunike seas viidi läbi valgustustööd, püüdes õpetada neile efektiivseid maaharimistehnoloogiaid ja aidata sellega kaasa viljakuse suurenemisele (neljas peatükk *“We Identified Farmers As Our Top Security Risk: Ethereal and Material Development in the Paddy Fields”*, lk 129–156).

Hinnates kompanii mõlemat tegevusmudelit kohalike ühenduste toetamisel jõudis Marina Welker järeldusele, et Newmonti juhtidel ei õnnestunud käivitada ulatusliku arengu programmi, sest paljud programmis osalejad ei olnud valmis vastu võtma iseseisva sõltumatu arengu ideid. Seevastu korporatsiooni igas algatuses, mille aluseks oli traditsiooniline sotsiaalne süsteem (klanniliste struktuurielementidega) ja kohalikud traditsioonid sotsiaalselt oluliste ressursside jagamisel (kus juhtiv roll oli kohaliku eliidi käes), võtsid kohalikud vastu kui palju harjumuspärasema. Tasub märkida, et see on

traditsiooniliste kultuuride nähtavasti täiesti seaduspärane stabiilsusilming, mis sageli aktiveerub põhirahvustel sarnastes olukordades. Lähedasi näiteid võib leida Lõuna-Siberi rahvaste puhul, täpsemalt külakogukondade läbirääkimistest söetööstusettevõtetega või energiasektori ettevõtetega pärismaistele kogukondadele tekitatud kahjude ja nõutavate kompensatsioonimäärade küsimuses (Etnoloogiline ekspertiis 2005).

Järgmises peatükis (*“Corporate Security Begins in the Community: The Social Work of Environmental Management”*, lk 157–182) annab autor hinnangu kompanii Newmont ning kohalike kogukondade ja looduskaitseorganisatsioonide vahel arenenud diskursusele ökoloogilisest ohutusest vase ja kulla kaevandamisel kasutatava tehnoloogia puhul ning asustatud punktide ja haavatavate ökosüsteemide läheduses. Welkeri hinnangul osutus demoniseerimise katsetega võitlemise oluliseks etapiks just asjaolu, et Newmont minimeeris kaevandamisega seotud looduskahjud. Kohalike elanike ühiskondlikus teadvuses arenes see hinnangust *Newmonster* hinnanguks *Goodmont*. Sel moel likvideeriti veel üks oluline pingevaldkas, mis tekitas Newmonti projekti alguses Batu Hijau piirkonna kohalikes kogukondades muret.

Raamatu viimane, kuues peatükk (*“We Should Be Like Starbucks: The Social Assessment”*, lk 183–214) uurib kompanii sotsiaalset mõju kohalikele kogukondadele, analüüsisid üksikasjalikult sotsiaalsete audiitorite valikut, korporatiivse sotsiaalse vastutuse poliitika efektiivsuse süstemaatilist kontrolli ja päevateemade ühiskondlikku arutelu.

Marina Welkeri raamatus “Korporatsiooni seadustamine: Ameerika kaevandusfirma postautoritaarses Indoneesias” toodud materjal on võrdlevas kontekstis äärmiselt huvitav. Meie ees rullub lahti hästi kirjeldatud juhtum, mis avab suurkorporatsiooni ja Sumbawa saare kohalike põliselanike kogukondade vastastikused suhted. Autor on üksikasjalikult kirjeldanud meetodeid, probleeme ja tulemusi ning samas neid ka üsna põhjalikult analüüsinud sotsiaalanthropoloogilisest vaatenurgast.

Antud raamatus kirjeldatud kogemuste võrdlemine põlisrahvaste ja suurtööstuse suhetega teistes piirkondades tundub mulle äärmiselt perspektiivikas.

Vladimir Poddubikov

Kommentaari

Raamatututvustus on kirjutatud projekti “The resource curse in the circumpolar areas: Russian and international experience in the field of analysis and resolution of conflicts over non-renewable resources in areas traditionally inhabited by indigenous ethnic groups” (RSCF, grant nr 15-18-00112, projektijuht Dmitri Funk).

Kirjandus

Etnoloogiline ekspertiis 2005 = Etnologičeskaja ekspertiza. Vypusk 1. Otsenka vozdeistviia OOO “MetAl”, OAO “Magnitogorskii metallurgičeskii kombinat” i UK “Tuzhnyi Kuzbass” na sistemy zhizneobespečeniia avtokhtonogo i russkogo naseleniia Chuvashenskoi sel’skoi administratsii MO “g. Myski” Kemerovskoi oblasti. Kemerovo: Skif.

States of Disarray 1998 = *States of Disarray: The Social Effects of Globalization. Executive Summary of an UNRISD report for the World Summit for Social Development (Russian edition)*. Geneva: UNRISD.